

начало „страните са субекти на доказването, а съдът е участник в тази процесуална дейност без да е неин субект“¹.

Глава 21.

ДОКАЗАТЕЛСТВА И ДОКАЗАТЕЛСТВЕНИ СРЕДСТВА

Доказването, доказателствата, доказателствените средства и изобщо цялата проблематика е много важна за правото. Редица нормативни актове или разпоредби от нормативни актове се занимават с регулацията на тази материя. За това може да се говори за система от норми, които наричаме доказателствено право. То има своето място и в административния процес. Той представлява система от правила, които водят до управленско решение или съдебен акт. За да се стигне до обосновано, законосъобразно и правилно решение е необходимо да се познават фактите и изобщо обективната истина по отношение на крайния резултат.

Цялата дейност по събиране, представяне, оценка, закрепване и изобщо използването на доказателствата се нарича процес на доказване. Тук е основна ролята на доказателствата, на доказателствените средства и способности и оценката от страна на решаващия орган. Всичко това трябва да става законосъобразно, защото става дума за разкриване и представяне на обективната истина. Доказването може да бъде определено като законово уредена процесуална дейност на страните и решаващия орган, чрез която се стига до формирането на вътрешно убеждение в решаващия орган, че определени факти и връзки между тези факти са се състояли реално в обективната действителност и те могат да бъдат основа за вземане на обосновано и законосъобразно решение. Може да се определи ролята в процеса по доказване. В този смисъл е изразено становището, че в гражданския процес, основаващ се на състезателното

1. Доказването и доказателствата са свързани с принципите, върху които почива административния процес. Част от тях имат отношение към доказването. Това са преди всичко принципът на законността, съразмерността, истинността, равенството, служебното начало, достъпността и прозрачността. Другите принципи също имат отношение към доказването, но то е по-скоро опосредствено.

2. Доказателствата са „факти от обективната действителност (предмети, явления, действия), съществуващи във и независимо от съзнанието и преценката на лицата, участващи в процеса“². На доказване подлежат факти и връзки между факти, които се конкретизират от гледна точка на времето и мястото и са във връзка с предмета на процеса и решаването на съответния въпрос. В кодекса съществува легално определение.³ Въз основа на тях се прави обоснован извод от решаващия орган – административен или съдебен за начина, по който са осъществени правоотношенията, които са свързани с предмета на делото.

Особеност на административния процес, за разлика от гражданския и наказателния е, че доказателствата могат да са факти от миналото и от настоящето. В гражданския и наказателния процес това са факти и обстоятелства, които са се осъществили в миналото⁴.

¹ Стамболиев, Ог., Доказването в гражданския процес, второ преработено и допълнено издание, С., Сиела, 2012 г., с.27

² Костов, Д., Д. Хрусанов, Административен процес на Република България, второ преработено и допълнено издание, С., Сиби, 2012 г., с.89 и от тук – Павлов, Ст., Наказателен процес на РБ, С., Сиби, 1996 г., с.304

³ АПК, чл.37, ал.1, Доказателствата в производството по издаване на индивидуален административен акт могат да бъдат данни, които са свързани с факти и обстоятелства от значение за правата или задълженията и законните интереси на заинтересуваните граждани или организации и са установени по реда, предвиден в този кодекс.

⁴ Стамболиев, Ог., Доказването в исковото съдопроизводство, Варна, ВСУ, 1999 г., с.35

3. Съществуват различни видове доказателства. Те са обособени съобразно различни критерии.

а) Една от класификациите е на преки и косвени. Критерият е връзката с предмета на делото. Преки са тези, които се отнасят пряко до изясняването на конкретния случай. С тях се доказва осъществяването на правнозначим факт. Косвените доказателства индиректно водят до определено заключение. При тях „по пътя на логиката може да се направи доказателствен извод за осъществяването на правнорелевантен факт“⁵. Косвените доказателства водят до формирането на вероятност относно осъществяването на определен факт, но те не водят до убежденост и тя не „прераства в пълна сигурност“⁶. С косвени доказателства трудно се правят еднозначни и категорични изводи.

По начало стремежът е към търсене, намиране и използване на преки доказателства. Това е така поради директното отношение към предмета на делото и на спора, когато са в съдебната фаза.

б) Друго деление на доказателствата е на първични и производни. Критерият е според източника, от който произлизат. Преки са тези, които свидетелстват пряко за определени факти и действия. Производни са тези, които предават информация за факт или събитие, получени от друг източник. При тях има опасност от някакво изкривяване.

в) Възможно е доказателствата да са главни или насрещни. Тук разграничителният критерий е целта на представянето на доказателствата. Главните доказателства са тези, за които страната има задължение да ги докаже поради тежестта на доказване и има интерес от тяхното съществуване и доказване. Насрещните доказателства са тези, за които страната не носи задължение да ги докаже – напр. отрицателни факти. Тук може да се добави и т.н. обратно доказване – когато се оборват законовите презумпции.

⁵ Стамболиев, Ог., Доказването в гражданския процес..., с.37

⁶ Пак там, с.37

г) Съобразно носителя доказателствата биват веществени и невяществени.

4. Доказателствените средства представляват източници на сведения за подлежащите на доказване факти⁷. Те се определят в теорията като „предвидени и уредени в закона източници на информация за правно– и доказателственорелевантните факти“⁸.

Особеностите на доказателствените средства са няколко: източник на информация, чрез него доказателствата стигат до решаващия орган, уредени са в закон и са изрично описани. Съществува легално определение в кодекса, в което са изброени⁹.

Съществува и категорията способности за тяхното събиране и проверка. Това са „процесуални действия, изброени в закон, на определени длъжностни лица, насочени към издирване и събиране на доказателства“¹⁰. Тези способности могат да бъдат разпит – на свидетели, вещи лица, оглед – за веществени доказателства, претърсвания, изземвания, експертизи. Чрез тях се добива информация за фактите от обективната действителност, проучва се и се закрепва доказателствения материал. Протоколите, заключенията от тези действия са писмени доказателствени средства, а резултатите от тях са доказателства.

Доказателствените средства трябва да отговарят на определени условия. Някои от тях бяха споменати преди малко – да има законова уредба – носител на информация да е предвиден в закона, да носи

⁷ Костов, Д., Д. Хрусанов, цит.сч., с.93

⁸ Стамболиев, Ог., Доказването в гражданския процес, ...с.60

⁹ Чл. 39, ал.1 от АПК „Факти и обстоятелства се установяват чрез обяснения, декларации на страните или на техни представители, сведения, писмени и веществени доказателствени средства, заключения на вещи лица и други средства, които не са забранени със закон, освен ако специален закон предписва доказването на някои факти и обстоятелства да се извърши и с други средства“.

¹⁰ Хрусанов, Д., Административно право и административен процес, Наръчник, С., УИ „Св. Климент Охридски“, 2012 г., с.81

необходимата (и относимата) за предмета на делото информация, да има необходимост от доказване с такова доказателствено средство¹¹.

5. Съществуват различни видове доказателствени средства според различни критерии.

а) Според начина на събирането им те са гласни и веществени. Гласните са такива, които се представят пред решаващия орган чрез вербална комуникация – показания, обяснения на страните, отговори на вещото лице по повод възложената експертиза. Веществените доказателствени средства имат веществен характер и информацията се извлича чрез оглед или преценка на вещи, документи, оглед, освидетелстване.

б) Според носителя доказателствените средства са лични и веществени. Личните представляват израз на действия на физически лица и тяхната характеристика като носител на определена информация. Веществените представляват материален обект – вещи и документи.

6. Доказателствена сила и доказателствена стойност на доказателствените средства и съдържащите се в тях доказателства се преценява от решаващия орган. Въз основа на тях се формира и убеждението за едно или друго решение. Доказателствената стойност зависи от тяхната фактическа и логическа обоснованост.¹²

7. Тежестта на доказване означава задължението на страните да докажат тези факти, които са важни за тях, т.е. съобразно техните интереси. Тя представлява право и задължение на решаващия орган да приеме в решението си, че правните последици на недоказаните в производството факти не са настъпили. Тежестта на доказване лежи върху тези, които трябва да докажат изгодните за тях факти. Признаването на неизгодни факти означава, че са се случили и

¹¹ Стамболиев, Ог., Доказването в гражданския процес..., с.60, 62

¹² Пак там., с.101

не е необходимо тяхното доказване. Като правило тежестта на доказване не се размества – кой каквото твърди, трябва да го докаже.

8. Процедурата по доказването обхваща процесуални действия, които имат за цел постигането на законосъобразен акт на решаващия орган, основан на обективната истина. Тя обхваща посочване, допускане, представяне (оспорване), събиране и обсъждане на доказателствените средства и съдържащите се в тях доказателства.

а) Посочването означава процесуално действие от страна в производството, с което се „индивидуализира съответното доказателствено средство, и като всяко друго процесуално действие то е начин за упражняване на предхождащото го процесуално право“¹³. Това става чрез искане, което се отправя до решаващия орган. Заедно с това е необходимо да се предприемат действия по събирането на доказателствата.

б) Допускането означава процесуални действия, с които решаващият орган предприема действия по разрешаването на събирането на посочените вече доказателствени средства със съдържащите се в тях доказателства.

в) Представянето и оспорването на доказателствените средства са действия по тяхното депозиране при решаващия орган и респективно тяхното оспорване в хода на производството.

г) Събирането и обсъждането на доказателствените средства са процесуални действия, които представляват извличане и възприемане на съдържащата се в тях информация от решаващия орган. Специално при обсъждането се прави оценка на тяхната доказателствена стойност.

¹³ Чл.39, ал.1 от АПК „Факти и обстоятелства се установяват чрез обяснения, декларации на страните или на техни представители, сведения, писмени и веществени доказателствени средства, заключения на вещи лица и други средства, които не са забранени със закон, освен ако специален закон предписва доказването на някои факти и обстоятелства да се извърши и с други средства.

9. Съществува процедура по обезпечаване на доказателствата. Това е „процесуална дейност, при която допускането и събирането им се извършва преди делото да е стигнало фазата на доказването с цел да се предотврати опасността от последващо загубване или унищожаване на съществуващо доказателствено средство“¹⁴.

10. Настоящото изложение бе насочено преди всичко към АПК. ЗАНН също отделя внимание на доказателствата и доказателствените средства. Там е предвидено, че се допускат свидетели – чл.40, ал.1, обяснения на нарушителя – чл.42, т.8, писмени доказателства – чл.44, ал. 2. Предвидено е субсидиарно прилагане на НПК – чл.84 – доколкото в ЗАНН няма специални правила.

¹⁴ Хрусанов, Д., Административно право и административен процес, Наръчник, С., УИ “Св. Климент Охридски”, 2012 г., с.81